

Αμήχανον & άκτιστον κάλλος στη ζωή της ησυχίας - Σπουδή στο Γέρ. Ιωσήφ τον Ησυχαστή

/ [Πεμπτούσία](#)

Για τον ησυχαστή δεν υπάρχει σωματοφιλία, παρά μόνο θεοφιλία. Δεν υπάρχει μόνο σώμα, υπάρχει *έμψυχο σώμα και ένσωμη ψυχή*. Η σωματικότητα αυτή καταυγάζει μιαν ιλιγγιώδη, όσο και σκανδαλώδη, για την ανθρώπινη λογική σύγκραση ακτίστου-κτιστού. Σύγκραση, όμως, που δεν λαμβάνει χώρα σε μεταφυσικό-πλατωνικό «υπερουράνιο» τόπο, αλλά σε εμπειρικό τρόπο βίου και νηπτικό τύπο ζωής, σαν αυτόν του Γέροντα Ιωσήφ. *Βλέπεις πίσω από βουνά, φυτεύεις ανάποδα τα κρεμμύδια, με τις ρίζες προς τα επάνω και πιάνουν, λες στην οχιά «εάν θέλεις τσίμπα με» κι αυτή εξαφανίζεται(!), τα ξιτισμένα φασόλια γίνονται γλύκισμα!* Άλλος κόσμος μη λογικός, όπου οι νόμοι της φύσεως «πάνε περίπατο», αλλά κόσμος διαπιστωμένα υπαρκτός! Για να γίνει, λοιπόν, αυτή η σύγκραση-μετοχή ακτίστου-κτιστού απαιτείται ένας αρμός και στην προκειμένη περίπτωση αυτός είναι το άκτιστο κάλλος.

Ο σεβάσμιος π. Εφραίμ πράττει με το παραπάνω βιβλίο, και πάλι ίσως ανεπαισθήτως, αυτό που πράττει κατά τον Elliot ο έντιμος διανοητής: *Κάνει το αντίθετο από τον εργολήπτη, δεν αφαιρεί τις σκαλωσιές με το πέρας της οικοδομικής του εργασίας, για να μας δώσει τη δυνατότητα να παρακολουθήσουμε βήμα-βήμα τι έχει κάνει(π.Λουδοβίκος 2006,41). Μας φέρνει δε αντιμέτωπους με δύο ερωτήματα:*

α. *πως μπορεί να έχει επικαιρότητα ένα τόσο «ασύγχρονο» για τον πολιτισμό της εποχής μας παράδειγμα άσκησης , ησυχασμού και , εν προεκτάσει, ακτίστου-μακαρίου- αθανάτου κάλλους που είναι άρρητο και μυστικό;*

και

β. σε τι συνίσταται και ποια μορφή έχει το κάλλος αυτό σε έναν Γέροντα, όπως είναι ο Ιωσήφ, αλλά και, κατά την ορθόδοξη παράδοση, σε όλη την κτίση και σε καθέναν άνθρωπο; Με ποιες κατηγορίες ερμηνεύεται; Τι σχέση έχει με το πλατωνικό αμήχανο κάλλος; Είναι υπερβατικής κοπής και έχει μήπως μια ιδιαίτατη, αλλά μη αισθητική διάσταση;

Αγαπάνθη, σκίνδαψις, αβρότονο, σκυρμιόντα, καταρκυθμεύω και ύσγινη, αμήχανον κάλλος, άκτιστο-μακάριο-αθάνατο αμήχανο κάλλος, που είναι άρρητο και μυστικό. Κάτι άλλο, διαφορετικό, πρέπει να διηγούνται τέτοιες υψιπετείς λέξεις. Ορισμένες παίρνουν σάρκα και οστά στην ακατανίκητη και αλώβητη από μασκαρέματα λεβέντικη βιωτή ενός ησυχαστή. Μπορούμε να τις κατανοήσουμε; Σίγουρα σε ένα βαθμό ναι, αλλά με έναν όρο, διατυπωμένο μάλιστα με αποφθεγματικό τόνο από την πλευρά του M.Heidegger: *Κατανοούμε την ουσία ενός πράγματος με τη γλώσσα, με τον όρο ότι προσέχουμε και τη δική της ουσία* (Bollnow 1979, 174). Προσέχουμε π.χ. την ουσία της ελληνικής έννοιας «ώρα»(=ωραιότητα), που στην παρούσα εργασία μας ενδιαφέρει άμεσα και την χρησιμοποιεί ο Ν.Καβάσιλας, για να δηλώσει την ωραιότητα της Παναγίας; (Καβάσιλας 1974,124)

3. Εύοσμα και δυσώδη και μεθοδολογικά οριοθέσια: Κάλλος απόθετον εσχατολογικό- ατομική λογική και συμβατική ηθική

Από την ιδεαλιστική πλατωνική άποψη περί αμήχανου κάλλους, αλλά και από την νεοπλατωνική περί «νοητού κάλλους», θα διοδεύσουμε στο ησυχαστικό άκτιστο-μακάριο- αμήχανο κάλλος, που είναι άρρητο και μυστικό. Ποια πορεία είναι άραγε η ενδεδειγμένη; Τι ακριβώς προσφέρουν επ' αυτού οι Πατέρες; Διευκρινίζουμε ότι προσεγγίζουμε το άκτιστο κάλλος με μια εμπειρική, αλλά πατερική «ερμηνευτική λογική», δηλαδή με έναν μεθοδολογικό τρόπο ασύμβατο προς τον στυγνό ορθολογισμό και τον ρηχό εμπειρισμό(Kümmel 2013,211 κ.εξ.).Τι είναι εν προκειμένω αυτή η ερμηνευτική λογική;

Στην αφετηρία της σαφώς και ενηχείται η φιλοσοφία ζωής τουG.Misch,μόνο που εδώ μας υποχρεώνει να την δούμε, όχι χωρίς κίνδυνο απλούστευσης, σε συνάρτηση με το άκτιστο κάλλος, κάτι που επ' ουδενί δεν απασχόλησε την γνωστή τριάδα, τους Dilthey-Misch-Bollnow, αυτής της φιλοσοφίας. Το άκτιστο κάλλος πρέπει να το προσεγγίσουμε χωρίς να παρακάμψουμε το βάθος και την υπερβατικότητά του. Δύο στοιχεία, ένα εμπειρικό και ένα θεωρητικό, βρίσκονται στην πρώτη γραμμή της ερμηνευτικής λογικής. Γιατί ο ησυχασμός είναι εμπειρία-πράξη βίου και συνάμα είναι θέαση(διόραση, προόραση).

Το εμπειρικό-πρακτικό στοιχείο του ησυχαστή έχει έργω απεγκλωβιστεί από την

καθημερινότητα, από την πράξη ζωής, όπως την βιώνουμε όλοι εμείς. Κάθε απλός άνθρωπος αδυνατεί να διακρίνει τους όρους, με τους οποίους συντίθεται αυτή η πρακτική -εμπειρική ζωή. Ζούμε όλοι λίγο-πολύ τυφλά τη ροή γεγονότων, πράξεων, απασχολήσεων, δεχόμαστε ως αυτονόητες τις φυσικές προϋποθέσεις μας, αλλά και τις κοινωνικές μας εξαρτήσεις. Σε παραδειγματικό επίπεδο σαρκώνει αυτόν τον πρακτικό-έμπειρο τύπο ανθρώπου ένας καλός χειρωνακτής. Σε φιλοσοφικό-φαινομενολογικό ορίζοντα: *αυτή είναι μια «φυσική θέση» που προσδοκά την συνειδητοποίησή της (ό.π.α.).*

Σε θεωρητικό τώρα επίπεδο, η θέαση του ησυχαστή ουδεμία σχέση έχει με την σύγχρονη ορθολογική μορφή σκέψης. Η τελευταία δεν αυτονομείται μόνον από την εμπειρία και την πράξη, την συμπεριφορά και την κατανόηση της ζωής του απλού ανθρώπου, αλλά το δυσάρεστο είναι ότι επανακάμπτει στην ζωή μας με ένα αρπακτικό τρόπο. Παραμένει δέσμια βιολογικών και κοινωνικών όρων και ορίων της καθημερινής ζωής, δεσμευμένη και η ίδια στο άρμα των αναγκών που υπαγορεύει η πρακτική πλευρά της ζωής. Αυτό τον αδιέξοδο φαύλο κύκλο της είναι ανίκανη να τον εντοπίσει και να τον υπερβεί, χάνοντας έτσι πολύτιμες και πολύπλευρες διαστάσεις της ζωής(ό.π.α.).Και στις πιο καλαπροαίρετες περιπτώσεις ερμηνείας δεν παύει να παραμένει εκτεθειμένη στο απρόβλεπτο, μένει ημιτελής έναντι του αξεδιάλυτου- στην φύση, στην επιστήμη, στη ζωή- και καταφεύγει σε φθηνές εναλλακτικές απαντήσεις

Η ησυχαστική ζωή, χωρίς να είναι μια ακόμα *φιλοσοφία ζωής*, είναι ένας τρόπος ζωής που γεφυρώνει τα διεστώτα μεταξύ ορθολογισμού (ας θυμήσουμε ότι ο άγιος Ισαάκ ο Σύρος έχει τόσο παραστατικά χαρακτηρίσει τη λογική *ταχυπετές και αναιδέστατο όρνεο!*) και άστοχης και αστόχαστης πρακτικής ζωής. Χωρίς να απεμπολούν τη λογική, κάθε άλλο, και χωρίς να παρακάμπτουν την πρακτική

πλευρά της ζωής, ούτε θύμα ορθολογικής και μεταφυσικής αγκύλωσης πέφτουν, ούτε σε ρηχό πρακτικισμό ενδίδουν. Αυτό τους οπλίζει να βγουν όντας εν ζωή στο ξέ-φωτο! Γιατί; Η εμπειρία τους δεν υποτιμά ούτε την ιστορική, μα ούτε και την φυσική εμπειρία, αλλά διαθέτει κάτι το ιδιαίτερο σε σχέση και με τις δύο, την έλλογη υπερβατικότητα(Θεοδωρόπουλος 2009).

Θεωρούμε, επίσης, λίαν κατατοπιστική την προσέγγιση του Σ. Παπαδόπουλου: Οι Πατέρες «ανοίγουν ένα ακόμα παράθυρο στην αλήθεια», δεν κατασκευάζουν ένα νέο σύστημα, ή κάποια δική τους θεωρία, όπως οι μεγάλοι φιλόσοφοι(Παπαδόπουλος 2013). Δεν προσθέτουν αλήθεια, αλλά το «πλέον» της εμπειρίας τους όσον αφορά την Αλήθεια. Μας καθιστούν κοινωνούς της θείας εμπειρίας τους. Έχουν εισχωρήσει οι ίδιοι στο «εγκεκρυμμένο»(άγιος Ι.Χρυσόστομος), ή στο «απόθετον» κάλλος (άγ. Γρηγόριος ο Θεολόγος), που υπάρχει πίσω, κάτω, ή πέρα από το γράμμα της Γραφής. Είναι μια Αλήθεια που κρύβεται, δεν προσκτάται «εκ μαθήσεως» (άγιος Ισαάκ ο Σύρος), αλλά μας χαρίζεται(Παπαδόπουλος ό.π.α.).

Η είσοδος των αγίων στο «απόθετον κάλλος» της Αλήθειας είναι πράξη που δεν αναλύεται λογικά, δεν ελέγχεται από τη λογική, έχει τη δική της «λογική» συνέπεια και αρμονία. Μας συνιστά ο Σ. Παπαδόπουλος να χρησιμοποιούμε τη «γλώσσα» της εποχής μας, όπως και οι Πατέρες μίλησαν τη γλώσσα της εποχής τους. Στο πνεύμα μάλιστα του αγ. Γρηγορίου του Παλαμά προτείνει ούτε άκριτη απόρριψη, ούτε αδιάκριτη πρόσληψη. Χρειάζεται η γνωστή πατερική διάκριση: *«Καν τις των πατέρων τα αυτά τοις έξω φθέγγηται, αλλ' επί των ρημάτων μόνον, επί δε των νοημάτων πολύ το μεταξύ. Νουν γαρ ούτοι, κατά Παύλον, έχουσι Χριστού, εκείνοι δε, ει μη το χείρον, εξ ανθρωπίνης διανοίας φθέγγονται. Καθόσον δε απέχει ο ουρανός από της γης, κατά τοιούτον απέχει η διάνοιά μου από την διάνοιαν υμών, λέγει Κύριος»*(ό.π.α.).

Και περαιτέρω: οι λαϊκοί ζουν περισσότερο την έκσταση, αλλά οι πατέρες την «έλλαμψη», την εσωτερική βεβαιότητα των αποκαλύψεων της Χάρης (ό.π.α.). Οι πατέρες αυτοί είναι «οι πάσχοντες τα θεία» (Γοντικάκης 2005,2.)

[Συνεχίζεται]